

Postnomadiska landskap

3 februari 2015

Det konstnärliga forskningsprojektet Postnomadiska landskap undersöker kollisioner mellan de nomadiska och nationella förhållningssätten till mark och landskap i området kring södra Lappland i ett postkolonialt feministiskt perspektiv.

Detta geografiska område överlappar flera regionala gränser och län, och har historiskt setts som ett gränsland mellan den sydiskandinaviska kulturen och den samiska kulturen. Sverige har en kolonial historia, och myndigheterna har erövat/ trängt undan den nomadiska ursprungsbefolkningen och aktivt assimilerat den in i ett nationellt förhållningssätt till landskap, där en bofast livsstil med individuell äganderätt till mark som särskiljs från andra är det enda livsmönster som accepterats. Den personliga utgångspunkten är min farmors livsresa från ett samiskt ursprung, över en period som bofast jordbrukare, vidare in i en nationell urban livsstil. Hennes liv karakteriseras av kollisionen mellan motstridiga kulturella identiteter. I bakvattnet till den svenska kolonisationen av Lappland (1673 - ca 1900) har problematiken förts vidare över generationer och slutligen även påverkat mitt eget liv. Utgångspunkten är individuell, men det faktiska konstnärliga forskningsarbetet har en allmän karaktär, med en ambition att tala för fler människooöden än ett.

Den tidigare forskningen har främst studerat samer utifrån och har inte kunnat se den spänning som uppstod och fortfarande finns inom individer och grupper mitt emellan de kulturella och politiska gränserna som upprättats. Den politiska samiska aktivisten och författaren Elsa Laula (1877-1931) gjorde en banbrytande insats i sin kamp för samers rättigheter under tidigt 1900-tal. Hon startade den första organisationen för samiska kvinnor någonsin och poängterade kvinnors potential i förändringsarbetet mot social orättvisa. Jag inspireras av Laula, och har fokus på problematiken i den svenska assimileringen, och det lidande som uppstod i kolonisationens bakvatten, särskilt för kvinnor.

Projektet struktureras konstnärligt kring en skidfärd i det samtida landskapet där ett antal konstnärliga verk produceras på olika stationer viktiga i historien om koloniseringsen av södra Lappland. Skidor utgör en arkeologisk markör för samisk identitet i materiell kultur, och är i projektet en symbol för det nomadiska förhållningssättet till landskap. En kvinnlig karaktär med postnomadiska karaktärsdrag, gör resan från den förhistoriska samiska centralplatsen kring Långön i sjön Hoting, norrut mot Vilhelmina med slutmålet i byn Volgsele. Volgsele var byn där min farmors morfar var född och där hans farfar i sin tur lämnade sitt nomadiska liv för att bli bofast så kallad lappnybyggare.

Genom platsspecifika konstnärliga performativa aktioner, installationer och objekt under färden utforskas spänningen mellan fundamentalt olika förhållningssätt till mark som kolliderar inom samma individ i samma landskap. Resan norrut på skidor, ger upphov till olika platsspecifika verk som är konstnärliga svar på de platser, landskap och problem karaktären rör sig genom. Den konstnärliga processen i skidfärden, såväl som produktionen av materiella minnen som lämnas kvar, skapar kritiska och platsspecifika berättelser om och genom detta landskap över tid.

Skidfärden avslutas med en konstnärlig och rituell handling som jag kallar Rematriering, där vad som berövats landskapet symboliskt återförs. Det handlar om en aktion där det nomadiska förhållningssättet till naturlandskapet återupprättas, ett återförande av en naturbunden mänsklig anknytning till jorden och det ekologiska kretsloppet. Rematrieringen är min konstnärliga manifestation och motkraft emot kolonisationen och kommer skapas i stunden när resan är slut i Volgsele, platsen där min förfader anlade en by. Skidfärden, konstruktioner av konstverken och de konstnärliga aktionerna filmas och dokumenteras genom fotografi. Ett nytt slags karta tas fram, som inte bygger på markägande och gränser, utan som är upplevelsebaserad och skiktad i tid. Kartan representerar de postnomadiska landskap som skapas under skidfärden hem.